

leer en leven in de praktijk

prof. dr. J. Douma

Wanneer wij spreken over leer en leven, gaat het over twee zaken. Het zou niet nodig zijn twee woorden te gebruiken als leer en leven altijd met elkaar in overeenstemming waren. Maar kennelijk is dat niet het geval. Men kan gezond in de leer en toch niet onbesproken van wandel zijn. Ook het omgekeerde is mogelijk: We kunnen grote waardering hebben voor iemands gedrag, terwijl we toch tot onze spijt moeten zeggen dat hij een verkeerde leer aanhangt.

Laat ik dit met enkele gegevens uit de Heilige Schrift toelichten. Onze Heiland zegt in de Bergrede dat de 'Here, Here' - roepers niet allemaal het hemelse koninkrijk binnen zullen gaan, maar alleen zij die de wil van zijn Vader doen. Met andere woorden: er is verschil tussen zeggen en doen (Matth. 7, 21). Dat 'zeggen' kan op zichzelf wel prima zijn. Zo houdt Jezus aan zijn discipelen voor dat zij alles wat de schriftgeleerden en farizeeën zeggen, moeten doen en onderhouden; maar - zo voegt hij eraan toe: "Doet niet naar hun werken, want zij zeggen het wel, maar *doen* het niet (Matth. 23, 3).

Het gaat met de Farizeeën als eertijds met het volk Israël, waarvan de HERE in de dagen van Jesaja zegt: "Dit volk eert mij met de lippen, terwijl het z'n hart verre van mij houdt, en hun ontzag voor Mij een aangeleerd gebod van mensen is" (Jes. 29, 13).

Wanneer we dit horen, zou gemakkelijk de gedachte post kunnen vatten alsof de tweeheid van leer en leven *altijd* een gevolg van huichelarij is. Men is godvrezend in de mond, maar goddeloos in z'n hart. Toch is dit slechts één manier waarop leer en leven uiteen kunnen gaan. Er is ook een tweesporigheid die zelfs bij de meest godvruchtige christen voorkomt. Ik denk aan wat Paulus zegt

in Romeinen 7: „Als ik het goede wens te doen, is het kwade bij mij aanwezig” (vs. 21). Zijn leer is goed; hij weet precies wat hij moet doen. Het is ook geen vraag of zijn hart bij God is. Een Farizeeër is hij niet. Maar daarom belijdt Paulus nog wel dat er aan zijn leven heel veel schort, en laat hij in een andere brief duidelijk uitkomen dat hij wel jaagt naar de volmaaktheid, maar haar nog niet gegrepen heeft (Fil. 3, 12vv).

Ieder van ons zal dit na moeten zeggen, want het behoort tot onze leer, die elke dag in ons leven werkelijkheid blijkt te zijn. Zolang wij in dit leven zijn, hebben we maar een klein begin van de gehoorzaamheid, hoewel we ons ook inzetten om naar alle geboden van God te leven (Zondag 44). Helaas moeten we dus zeggen dat de tweeheid van leer en leven bij ieder van ons voorkomt. Ons leven is gespleten wegens de strijd tussen vlees en geest, of tussen de oude en de nieuwe mens.

Wij constateren dus dat aan een goede leer nooit helemaal een in alle delen goede wandel verbonden is. Daarom kan een kerkeraad nog wel attestaties afgeven, waarin van broeders en zusters gezegd wordt dat ze zuiver in de leer en onbesproken van wandel zijn. Zo'n verklaring geeft aan dat gemeenteleden van 'grove zonden' vrij zijn; maar ontkent niet dat zij zeer onvolmaakt zijn en zonder de genade van Jezus Christus geen dag kunnen leven.

Maar ook het omgekeerde is waar: Aan een slechte leer is nooit helemaal een in alle delen slecht leven verbonden. Ook dat kunnen bijbelse getuigenissen ons duidelijk maken. Van heidenen worden soms goede dingen gezegd. We krijgen een sympathieke indruk van Abimelech van Gerar en van zijn volk (Gen. 20,4). David kon bevriend zijn met koning Hi-

ram van Tyrus, en Salomo weer met diens zoon, ten bate van de tempelbouw (1 Kon. 5, 1vv). Nebukadnezar ontvangt van de HERE vergoeding voor de dienst die hij bewezen heeft (Ez. 29, 17vv). De landvoogd Sergius Paulus heet een verstandig man (Hand. 13, 7), en aan de rechter Felix kon Paulus 'met goede moed' zijn zaak toevertrouwen (Hand. 24, 11).

Dat zijn toch allemaal heidenen geweest, die goden van hout en steen vereerden, en dus een slechte leer aanhingen, zonder zicht op de HERE en op zijn Gezalfde. Toch oogsten zij waardering in de bijbel. Heidenen die de wet niet hebben, kunnen daarom nog wel het *werk* van de wet in hun harten geschreven hebben (Rom. 2, 15). Hoe zou het anders ook mogelijk zijn dat heel in het algemeen van de overheden gezegd wordt dat zij, daartoe van God geroepen, in hun onderdanen het goede belonen en het kwade straffen (Rom. 13, 1vv)? Het feit dat er in de wereld ook tyrannen zijn, die meer weg hebben van wat we lezen over het beest in Openbaring 13 dan over de overheid in Romeinen 13, doet niets af aan het feit dat heidense overheden hun taak soms zeer goed vervullen.

Zo staan de zaken er in de praktijk dus voor: Een goede leer die niet in alles tot een goed leven, en een verkeerde leer die niet in alles tot een verkeerd leven leidt.

Laat ik eerst nog wat verder doorgaan op dat laatste. Als ook mensen van de wereld voorbeeldig weten te handelen - komt het dan eigenlijk nog wel zo op de leer aan? Zijn er niet verschillende wegen die naar hetzelfde doel leiden, n.l. dat van rechtvaardigheid en menselijkheid in onze wereld? Maakt het nu zoveel verschil of we daarvoor uit een christelijke of een humanistische bron drinken? Is er, als we de goede christen en de goede humanist naast elkaar zetten, in de praktijk zoveel verschil in levensstijl? Het is mooi vanuit een bepaalde levensovertuiging te spreken; maar is het niet veel belangrijker dat je dat wat

je voor 'waar' uitgeeft, ook waar máákt? Vanmorgen hebben we van drs. Bijl gehoord dat de Ethischen in de vorige eeuw ons ook al duidelijk wilden maken dat het christelijke en het menselijke geen tegenstellingen zijn, maar van huis uit op elkaar betrokken. We moeten voor de ander wat zijn met onze daad, waaraan ieder, onverschillig of hij christen is of niet, kan afmeten wat wij waard zijn. Ook zonder de bijbel weet de mens wel wat hijzelf en de wereld nodig hebben. Waar is alleen wat zich in deze wereld waar maakt.

De Ethischen vulden dat natuurlijk wel wat anders in dan de theologen van de revolutie vandaag. We kunnen rustig zeggen dat de Ethischen heel wat christelijker spraken dan de theologen die vandaag profeteren hoe de wereld moet worden veranderd. Maar de theologen van toen en van vandaag vinden elkaar hierin dat het om de daad gaat. Niet de leer, maar het leven. De leer is een functie van het leven. Functioneert zij niet, dan is het een dode leer, die voor deze tijd heeft uitgediend. Zij kan geen motor meer zijn voor de verandering van de wereld.

Wat moeten wij erop antwoorden? Laten we in elk geval niet ontkennen dat er door velen ook zonder goede leer goede dingen worden gedaan. Dat is niet in de eerste plaats aan die mensen te danken, omdat we geloven dat God deze wereld in stand houdt, overheden aanstelt, veranderingen teweeg brengt en zo de chaos verhoedt. Maar daarvoor gebruikt Hij wel mensen die *wij* hebben te respecteren. De lintjesregen op Koninginnedag valt op velen die niet geloven, maar die daarom doorgaans nog wel aan onze samenleving uitnemende diensten bewijzen.

Alleen, wie slechts aandacht heeft voor de daad, kan wellicht - om een beeld van A. Kuyper te gebruiken - toveren *in de takken*, terwijl hij intussen bezig is de *wortel* van de boom af te zagen. Hij tovert - om nog een beeld van Kuyper te gebruiken - met de elektrische stroom, maar wil van de batterij waaruit die stroom vloeit, niets meer weten.¹⁾ Laten

we dat heel concreet opvatten: Hoe kunnen we de ongetwijfeld vele goede daden echt honoreren en ze zelf ook willen verrichten, wanneer we God als de gever ervan niet prijzen? Eert de keizer, maar vreest God (1 Petr. 2, 17). God is geen functie van de menselijke daad, Hij is de bron ervan en de kroon erop. En wie dus vindt dat het goede in deze wereld ook wel zonder geloof in God tot stand kan komen, en dat een geloofsleer er weinig of niets toe doet, denkt de wortel af te kunnen zagen van de boom, zonder de takken te beschadigen.

Daar komt nog iets bij. Als iemand zegt dat het op de daad en op het leven aankomt, mag ik vragen: welke daad, en welk leven? Hoort daar ook de daad bij van het vouwen van onze handen voor wij gaan eten? Hoort daar ook een leven bij van bijbellezen, kerkgang en liturgie? Mag ik daaronder ook verstaan dat wij wel zingen, maar niet vloeken? Dat wij wel van seksualiteit, maar niet van vrije seksualiteit genieten? En ook dat wij de daad van abortus provocatus afkeuren en daarom opkomen voor de bescherming van het ongeboren kind? Geen van deze dingen is vandaag eigenlijk nog mogelijk zonder het belijden van een christelijke overtuiging.

Ik weet dat veel theologen hun schouders ophalen over deze voorbeelden. Jaren geleden protesteerde een hoogleraar in de ethiek tegen een afkeurende opmerking die een dominee over het 'hokken' gemaakt had. Het was treurig, aldus deze hoogleraar, dat deze predikant zich wel druk maakte over zoiets, maar niet over het feit dat kinderen in Brazilië modder aten, dat het in Zuid-Afrika verkeerd toeging, dat in onze laboratoria en bio-industrieën gemarteld werd en de bewapening katastrofaal werd opgevoerd. Ik heb mij in die discussie destijds even gemengd en gevraagd wat moeilijker was: een gift storten voor kinderen in Brazilië, protesteren tegen Zuid-Afrika en dierenmishandeling, óf tijdens je verkering geen seksuele gemeenschap hebben. Ik denk het laatste; want daarbij moet je tegen de stroom inroeien vandaag. Maar zoiets

heeft te maken met het christelijk leven als *offer*. Betogen op duizenden kilometers van de plaatsen des onheils, is gemakkelijk; maar naar de stijl van Christus een rein leven voeren, kost strijd. Wie die strijd aangaat, stelt een daad te midden van een ontaard en verkeerd geslacht (Fil. 2, 15).

Want bij alle waardering die wij kunnen en moeten opbrengen voor wat er ook bij niet-christenen aan goeds gevonden wordt, vergeten we niet dat de mensheid is zoals ze hier getekend wordt: ontaard en verdraaid. We kunnen ons blindstaren op het goede dat er nog is; maar het betekent dan wel dat we onze ogen sluiten voor al het brute of minder brute egoïsme of groepsbelang dat het leven van miljoenen mensen stempelt. Haaks op die keiharde werkelijkheid staat het christelijk leven zoals het van ons gevraagd wordt.

Natuurlijk verandert de wereld niet als een handjevol christenen aan opvattingen vasthoudt die zij (de christenen) bijbels noemen, terwijl de buitenwacht er een afkeer van heeft. We krijgen ook uit de bijbel bepaald niet de indruk dat christenen deze wereld zullen veranderen. Zijn het echte christenen, dan vormen zij voor de daad die werelddhervormers willen stellen, eerder een hinderlijk element. Daar waar het in de bijbel over het einde van de tijden gaat, zijn het niet de armen en gediscrimineerden, maar de christenen die de klappen krijgen. Het merkteken van het beest staat op het voorhoofd, zo lezen we, van rijken én armen, van vrijen én slaven, terwijl de christenen in hun benarde situatie geloof en volharding aan de dag moeten leggen (Openb. 13, 9vv).

Dit zijn eenvoudige bijbelse gegevens, die duidelijk genoeg maken dat er van een christelijk leven sprake is in een onchristelijke wereld. En als ik van een christelijk leven spreek, is dat niet denkbaar zonder de christelijke leer. Wie het één prijsgeeft, houdt het ander natuurlijk niet over.

Het bleek ons uit het voorafgaande dat een niet-christelijke leer nog niet tot een

in alle opzichten slecht leven leidt. Gelukkig maar, want daardoor is het ons mogelijk in tal van opzichten samen te werken met mensen van de wereld. Vriendelijkheid, bescheidenheid, moed, doortastendheid en zelfopoffering worden ook onder niet-christenen aangetroffen. God houdt zijn wereld in stand door aan mensen van allerlei slag gaven te schenken, die nodig zijn voor het doel dat Hij met de geschiedenis van de mensheid heeft.

Ik wil vervolgens aandacht geven aan de verhouding tussen leer en leven bij hen die een *afwijkende* christelijke leer aanhangen. Het gaat nu niet meer over heidenen of gesecculariseerde mensen, die het christendom van zich hebben afgeschud, maar over mensen die de christelijke leer verdraaien en verduisteren. Is er dan een duidelijke samenhang op te merken tussen de valse leer en het leven van die mensen? Blijft de valse leer een kwestie van woorden, of zet die leer zich ook om in een verkeerd leven?

Ik zou er allerleerst op willen wijzen dat het omgekeerde waarschijnlijk vaker het geval is. Men leidt een leven dat niet in overeenstemming is met Gods geboden en *vervolgens* past zich daar een bepaalde leer bij aan. Het gaat als met de verhouding tussen de vorst en de valse profeet in de dagen van Jesaja. De vorst stippelt als 'kop' z'n eigenzinnig beleid uit, de valse profeet geeft als 'staart' de nodige religieuze wijding aan dat nieuwe beleid (vgl. Jes. 9, 14v). Waar de kop heen wil, volgt de staart vanzelf!

Ik denk dat ieder van ons dat in z'n eigen leven kan navoelen. Wanneer wij geneigd zijn een andere weg in te slaan dan God van ons vraagt, hebben wij tegelijk de behoefte onze nieuwe koers te legitimeren met een beroep op God en op de bijbel. Bij een ander leven hoort ook een andere leer. Sla de concordantie op bij het woord 'verlaten', en U ziet dat Israël de HERE nooit verlaat zónder zich andere goden te kiezen.

Wat voor goden het dan ook mogen zijn, in oude vormen van steen, hout of goud, of in nieuwe gedaanten van allerlei -ismen, zoals materialisme, socialis-

me, liberalisme en seksualisme - de de mens heeft behoefte ergens tegen aan te leunen en zijn leven in een religieus kader te plaatsen, hoe gesecculariseerd zijn religie ook mag zijn.

Hoe het altijd precies ligt met de volgorde van leer en leven, kunnen we verder laten rusten. Wel kunnen we stellen dat bij een afwijkende leer ook een afwijkend leven hoort. Ik ga dat hier niet uitvoerig toelichten met voorbeelden. Een rooms-katholiek leeft anders dan een gereformeerde, even aangenomen dat ze beiden ernst maken met hun geloof. Wie altijd bezig is met de uitverkiezing, zonder dat hij zicht heeft op de betrouwbare beloften, die ook tijdens z'n eigen doop betekend en verzegeld zijn, leeft anders dan wie zeker is van z'n plaats in het verbond met God. Wie de kinderdoop van harte aanvaardt, voedt z'n kinderen anders op dan wie de kinderdoop fel verwerpt. Wie met vreugde lid is van de kerk waar Christus hem roept, staat anders in het leven dan hij voor wie het er niet toe doet van welke kerk men lid is.

Betekent dit nu dat elk confessioneel verschil zo'n stempel op het leven zet dat dit het *samenleven* van christenen, althans in de kerk, onmogelijk maakt? Ook hier moeten we voorzichtig zijn met onze conclusies. Ik geef een voorbeeld. Het komt voor dat christenen moeite met de kinderdoop hebben. Deze baptistische gevoelens behoeven echter nog niet altijd te beletten dat iemand lid van de gereformeerde kerken wordt. Ik denk aan de uitspraak die de Generale Synode van 's-Gravenhage 1914 gedaan heeft naar aanleiding van een vraag over toelating van Baptisten tot de gereformeerde kerken. Ik denk ook aan wat prof. dr. H. Bouwman schreef: "De kerk zou er naar recht bezwaar in zien, een oprecht christen, en Gereformeerd belijder, maar die op het stuk van den doop het Baptistische gevoelen toegedaan was, b.v. een man als Spurgeon, als lid der kerk niet te gedooien".²⁾ Daarmee is niet gezegd dat de leer van de doop onbelangrijk is. Ook niet dat deze leer, mits zeer konsekwent aange-

hangen, enorme gevolgen voor het leven kan hebben. Ik denk aan de Doperse richting, die we uit de tijd van de Reformatie kennen. Maar we moeten oppassen in het trekken van onze konsekwenties. We moeten niet, om met H. Bavinck te spreken, iemand met de zweep van de konsekwentie op het pad van de negatie voortdrijven. Er is er zeer veel *inkonsekwentie*, zowel in ons eigen leven als in dat van anderen. Het goede werkt niet volledig door, maar gelukkig het kwade evenmin. Wij kunnen dan wel zeggen: als iemand dit of dat (verkeerd) leert, moet hij ook deze en die stappen in zijn leven zetten. Maar vaak gebeurt dat niet, en daar kunnen we dan dankbaar voor zijn. Het maakt ons ook voorzichtig in het vellen van oordelen.

Een mooi voorbeeld daarvan geeft H. Bavinck in zijn *Gereformeerde Dogmatiek*. Hij schrijft daarin ergens: "In de leer moge iemand pelagiaans wezen, in de praktijk van het Christelijk leven, in het gebed bovenal, is ieder christen Augustiniaansch. Dan sluit hij allen roem uit en geeft Gode alleen de eer".³ U zult begrijpen wat Bavinck hiermee bedoelt. Als iemand helemaal pelagiaan was, zou hij geloven dat hij zijn zaligheid op eigen krachten kan verwerven. Maar in dat geval hoefde hij eigenlijk ook niet meer te bidden. Waarom zou hij aan God vragen om te doen wat hijzelf immers wel kan?! Maar nu zien dat de pelagiaan wél bidt. En daarmee geeft hij te kennen hoe klein en hulpbehoevend hij is. In zijn *leer* kan hij wel beweren dat de mens z'n eigen zaligheid bewerkt; maar uit zijn *gedrag* kunnen we opmaken dat hij zoiets nooit serieus kan menen.⁴)

Maar met voorzichtigheid in ons oordelen over mensen moet beslistheid in het onderkennen en bestrijden van hun dwalingen gepaard gaan. Een Baptist kan toegelaten worden tot de gereformeerde kerken; maar het moet even duidelijk zijn dat hij geen ambtsdrager kan worden, en dat hij voor zijn gevoel geen propaganda in de gemeente van Christus kan maken. Het is fijn dat ook Pelagianen door Gods genade ge-

red kunnen worden. Maar wie op grond daarvan zegt, dat hun dwaalleer dan toch ook wel meevalt, moet zich tegelijk eens afvragen hoeveel mensen door hun dwaalleer niet definitief van God en zijn dienst worden afgetrokken. Het stemt ons tot vreugde dat wij met velen ver-gaand overeenstemmen in leer en levenswandel, ook al gaan ze met ons niet naar dezelfde kerk. Wie echter de kerkeus van secundair belang vindt, moet zich er niet over verbazen dat z'n kinderen, en nog duidelijker z'n kleinkinderen, daar hún konsekwenties uit trekken. Zij komen dan vaak daar terecht waar hun ouders en grootouders hen toch niet zouden willen hebben.

Dwalen is een ernstige zaak, onverschillig of het nu over de uitverkiezing, de doop, de kerk of welk onderwerp ook gaat. We moeten voorzichtig zijn in ons oordeel over mensen; we moeten mild zijn tegenover hen die dwalen, maar van wie wij weten dat zij toch Christus willen volgen. Dit laatste echter moet niet de ernst van de dwaling verdoezelen. En daarom *twee* dingen tegelijk: Fortiter in re, suaviter in modo, d.w.z. krachtig in de zaak zelf en zacht in de wijze van hantering en uitvoering!

Het is vaak gemakkelijker te zeggen hoe het niet dan hoe het wel moet. Laat ik mijn toespraak afsluiten met een paar opmerkingen over de juiste verhouding tussen leer en leven. Ik heb gezegd dat wij terecht *twee* woorden gebruiken. Iemand kan een goede leer aanhangen en er toch niet naar leven. Voor anderen is hij misschien een goede wegwijzer; maar de weg zelf bewandelen doet hij niet. Gij die predikt dat men niet stelen mag, steelt gij? die overspel verbiedt, doet gij overspel? Die gruwet van de afgoden, pleegt gij tempelroof? (Rom. 2, 21). Wat Paulus tegen de Joden zei, is een boodschap voor de kerk van alle tijden. Doen wij wat wij geloven en verkondigen? Beantwoorden we aan de standaard die we anderen met zoveel kracht voorhouden? Want al zijn leer en leven dan twee woorden, ze moeten voor ons één zaak zijn. Ook de leer moet voor ons leven.

Dat laatste ook aan m.n. onze jongens en meisjes duidelijk maken, legt een grote verantwoordelijkheid op allen die in prediking, catechisatie en op andere manier onderricht geven in de leer van de kerk. A. Kuiper heeft eens opgemerkt dat een leerstuk of dogma altijd een naar boven én een naar beneden gekeerde zijde heeft. Het voert onze blik naar boven om God te danken en te loven voor alles wat Hij, de Drieënlige God, als Schepper, Verlosser en Vernieuwer voor ons gedaan heeft. Maar elk dogma heeft ook een naar beneden gekeerde zijde, d.w.z. het doet iets in ons leven. Kuiper wees daarbij op art. 9 van de Ned. Geloofsbelijdenis, waar gesproken wordt over de werkingen van de Drie Personen, en dan vooral over de werkingen "die wij in onszelf ervaren".⁵⁾ Ik denk zelf ook aan de vraag die de Heid. Catechismus kan stellen: Wat voor *nut* heeft het, wat is voor ons de *waarde* dat wij dit of dat geloven?

Niemand kan de volgende generatie het geloof aanpraten, want we weten dat het de Heilige Geest is die het geloof in de harten van de mensen werkt. Maar de Geest gebruikt daarvoor wel de middelen van ouders, dominees en onderwijzers. Daarbij is het van uitermate groot belang dat onze kinderen aan ons merken hoe belangrijk de leer van de kerk is in ons eigen leven. We moeten niet alleen zeggen dat ketterij slecht is; wij moeten ook tonen hoe goed het is met de ware leer te leven.

Ook daarvan zou ik veel voorbeelden kunnen geven. Laat ik met één volstaan, n.l. de viering van de zondag. Ik kies opzettelijk een voorbeeld waarbij men over de leer omtrent de zondag, tot in onze kerken toe, op onderdelen verschilt. Ligt de zondag helemaal in het verlengde van de sabbat? Geldt de rust die op de sabbat in acht genomen moest worden, ook nog zo voor de nieuwtestamentische gemeente op zondag? Die vragen behandel ik hier natuurlijk niet. Ik doe dat wel in een volgend deeltje van mijn serie *Ethische Bezinning*.

Maar wat voor verschillen er ook over de leer van de zondag mogen zijn - zij

kunnen niet hierover gaan dat we in de zondag al of niet met een feestdag te maken hebben. Het is immers de dag van Christus' opstanding, waarop we de bevrijding uit het diensthuis van de zonde vieren, zoals Israël op de sabbat de bevrijding uit de Egyptische slavernij vierde. Maar wij weten wat er terecht komt van een sabbat die tot een juk wordt, zoals dat via de farizee leer het geval werd. Wij weten ook wat Jezus daarvan zei: "De sabbat is gemaakt om de mens, en niet de mens om de sabbat" (Marc. 2, 20). Welnu, je zou met Kuiper kunnen zeggen dat ook de leer omtrent de zondag een naar boven en een naar beneden gekeerde zijde heeft. We prijzen Christus op de dag van zijn opstanding. Onze lof gaat naar boven. Maar tegelijk is het de dag waarop wij onze eigen opstanding vieren. De zondag is de dag van onze vrijheid, om in de kerk naar het evangelie te luisteren, om vrij te zijn van onze baan en onze hobby's, en om vrij te zijn voor anderen.

De zondag is een testcase. Leer en leven moeten samengaan; maar dat is een hele opgave. Echt rusten op de zondag veronderstelt dat we feest kunnen vieren, dat we met God en niet met onszelf bezig zijn, dat we tijd voor ons gezin hebben en ons in de gemeente van Christus thuis voelen. Ik ga hier niet moraliseren over wat op zondag mag en niet mag. Maar ik heb het wel over de kern van het evangelie en de vertolking ervan in ons leven. Leer en leven in de praktijk? Laten we bij de zondag beginnen. Wie eenvoudig, d.i. met een ongedeeld hart, zondag viert, zal ook verder in de week getraind zijn voor de strijd tegen alle gespletenheid van hart, tegen de verdeeldheid van leer en leven.

Naschrift

In de discussie werd onder meer ingegaan op wat ik had gezegd over het eventueel toelaten van mensen die moeite met de kinderdoop hebben. Ik heb erop gewezen dat ik hier niet een particulier standpunt verdedigde, maar nasprak wat de generale synode van 's-Gravenhage destijds heeft uitgesproken. Nu kan ook een synode te mild

zijn, al is dit ten aanzien van genoemde synodale beslissing nooit door een volgende synode bewoord, en is ook onder ons bij mijn weten die beslissing niet aangevochten. Waarom niet?

Het gaat hier over mensen die zich bij de gereformeerde kerken willen voegen, en dus niet over de eerste de beste Baptist. Mensen die de kinderdoop heel bewust *verwerpen*, komen zich niet melden bij ons. Maar het laat zich wel denken dat anderen, die op de overige belangrijke punten de gereformeerde religie van harte zijn toegedaan, wel toelating vragen.

Ik had dat goed kunnen illustreren aan onze contacten met Reformed Baptists in Engeland, die in de discussie ook nog even ter sprake gebracht werden door een vraagsteller. Waarom zijn die 'gereformeerde' Baptisten eigenlijk zo tegen de kinderdoop? Dat laat zich vaak mee verklaren uit wat ze gezien hebben in de Anglikaanse volkskerk, waar de kinderdoop puur een uiterlijke vertoning kan zijn zonder nog enige geestelijke inhoud. Wie zo'n kerk de rug toekeert, gooit gemakkelijk met de folkloristische doop ook de goede leer van de kinderdoop overboord. Dat is natuurlijk niet juist, maar wel verklaarbaar. Dwalen en dwalen zijn twee. Dat laat de synode van 's-Gravenhage ook merken (zie bij noot 2) door te spreken over hen die *te goeder trouw* dwalen. De ene Baptist is ook de andere niet. Ik herinner me hoe ver de Reformed Baptists ook naar hun eigen overtuiging afstonden van de Nederlandse Baptisten, die zij als Arminiënen beschouwden, met wie ze geen kerkelijk contact konden hebben.

Tijdens de discussie werd ook nog gewezen op wat in de Geloofsbelijdenis van Athanasius staat over het 'geheel en ongeschonden' bewaren van het algemeen geloof, omdat we anders eeuwig verloren gaan. En aan het slot van deze geloofsbelijdenis lezen we "Dit is het algemeen geloof, hetwelk, indien iemand het niet getrouw en vast gelooft, die zal niet zalig kunnen worden". Maar in deze Geloofsbelijdenis gaat het over 'de Enige God in de Drieheid, en de Drie-

heid in de Eenheid'. Van deze belijdenis omtrent de eenheid, de godheid en de aan de goddelijke personen toekomende eer en heerlijkheid hangt inderdaad onze zaligheid af. Maar daarmee is nog niet gezegd dat dwalen 'te goeder trouw' inzake de kinderdoop (waarbij men dan ook nog bereid is zich nader te laten onderrichten - zie de uitspraak van 's-Gravenhage!) op één lijn gezet kan worden met loochening van de Drieëenheid of ook van andere artikelen in het algemeen en ontwijfelbaar christelijk geloof. Het zal uit mijn toespraak overigens al duidelijk genoeg zijn dat 'fortiter in re' meebrengt om aan de gehele christelijke leer, inclusief de kinderdoop, met kracht vast te houden. Maar daarom kan de kerk nog wel een tehuis zijn óók voor hen die niet op alle onderdelen van de christelijke leer het goede zicht hebben.

Noten

- 1) A. Kuyper, *De gemeene gratie*, Kampen z.j., II, 346v. Kuyper tekent in beide beelden de Ethische Richting.
- 2) H. Bouwman, *Gereformeerd Kerkrecht II*, Kampen 1934, 666. De uitspraak van de synode van 's-Gravenhage 1914 (art. 138) zegt o.m. "dat onze Gereformeerde Kerken steeds hebben goedgeoordeeld, dat naar het voorbeeld der Apostolische Kerk tolerantie kan worden geoefend jegens broeders, die te goeder trouw in enig stuk der leer dwalen, mits dit niet enig fundamenteel stuk der waarheid raakt, de dwalenden bereid zijn zich beter te laten onderrichten, en beloven voor dit gevoel geen propaganda te maken, waarbij het natuurlijk vanzelf spreekt, dat zulke broeders, zolang ze in dit gevoelen volharden, in geen geval voor enig ambt in de Kerk verkiesbaar zijn". Deze bepaling is o.m. te vinden in de losbladige editie van de *Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, verzorgd door ds. H. Bouma, Groningen 1983 (zie aldaar bij art. 60 van de K.O.).
- 3) H. Bavinck, *a.w.*, Kampen 1928, 339.
- 4) Daarom kan A. Kuyper, *Uit het Woord* (eerste serie), II², Amsterdam z.j., 134v schrijven dat een kind van God, dat niet aan de uitverkiezing gelooft, ondenkbaar is. Menigen mogen dan met pelagiaanse stellingen spreken, "maar toch hun Heere bewaart hen, dat ze in de pelagiaanse woorden niet meer den vurigen levensgloed leggen van het pelagiaansche hart".
- 5) *De Gemeene Gratie II*, 6.